FOC, ARXIU DE L'ODI

Anaís Córdova-Páez

HAMACA · PUBLICACIONES · 2026 · 06. Anaís Córdova-Páez ·

Hamaca Publicacions 06

Foc, arxiu de l' odi
Text_ Anaís Córdova-Páez
Suport en edició i estil_ Juan Sebastián Barriga Osa

(resultat de la Convocatoria de recerca Video-t 2025)
Edició_ octubre 2026

Disseny i maquetació_ Martina Roch

Vídeos del catàleg HAMACA esmentades en *Foc, arxiu de l' odi* autoría de:
_ Claudia Claremi
_ Clemente Calvo
_ Enar de Dios Rodríguez
_ Marcelo Expósito
_ Sara Pisos

Pel·lícules esmentades autoria de:
_ Johanne Gómez Terrero
_ Jorge Sanjinés / colectivo UKAMAU
_ Rosa Martha Fernández / Colectivo Cine Mujer

Imatges:
_ de lis sevis autoris
_ frames de vídeos del catálogo Hamaca
_ archivo personal de la autora

Gifs:
- Laura Ibañez López

Coordinació i edició_ HAMACA
Disseny editorial de la colecció_ Helga Juárez
Imatge de portada: Martina Roch

Amb la col·laboració de:
Ajuntament de Barcelona
Generalitat de Catalunya
Ministerio de Cultura

HANGAR.
ORG

Hangar dona suport a Hamaca a través d' acollir la seu de l' associació
com a projecte habitant des de 2006

creative commons

Aquesta obra està sota una llicència
Creative Commons Atribución-CompartirIgual 4.0 Internacional

Ajuntament de Barcelona
Generalitat de Catalunya
GOBIERNO DE ESPAÑA MINISTERIO DE CULTURA Y DEPORTE icaa

HAMACA. Plataforma d' audiovisual experimental
hamacaonline.net

HAMACA

HAMACA és una entitat cultural independent que ha consolidat l' arxiu referent d' audiovisual experimental vinculat a l' estat espanyol. El seu catàleg conté la història més destacada de pràctiques videogràfiques monocanal i experimentals des de finals dels 60 fins a l' actualitat. Operativa des de 2007, és iniciativa de la pròpia comunitat artística a través de l' Associació d' Artistes Visuals de Catalunya (AAVC).

A través d' una xarxa de col·laboracions amb institucions i agents estatals i internacionals, genera un programa públic focalitzat en el treball de comissariat, mediació, suport a la producció i estudi del mitjà. Les produccions del catàleg es donen a conèixer en contextos culturals, educatius o de caràcter social, contribuint així a la posada en diàleg entre les obres videogràfiques i els entorns socials, i posant en valor el mitjà com una eina en la construcció d' imaginaris col·lectius.

Com a distribuïdora, defensa i promou la justa remuneració del treball artístic.

Partint d' una lògica d' accessibilitat i promoció de la cultura lliure, tot el fons es troba digitalitzat i disponible per a la seva consulta i recerca a través de la plataforma hamacaonline.net

HAMACA PUBLICACIONES

Els projectes de recerca d' HAMACA promouen instàncies de pensament entorn del vídeo experimental des de múltiples àrees del coneixement, metodologies i aproximacions a través de vincles amb investigadoris, grups d' estudis, institucions i universitats.

HAMACA coordina, secunda i participa en trobades, processos d' indagació, programes de formació, creació de recursos de divulgació, així com en totes les formes de treball que resulten d' interès per a la recerca, els seus artífexs i la difusió de coneixements compilats. Gràcies al finançament públic i a acords institucionals, HAMACA també impulsa convocatòries de suport a la recerca.

Amb l' ànim de continuar expandint i afectant el pensament entorn de la imatge en moviment, en 2023 es va inaugurar HAMACA Publicacions, una sèrie d' edicions digitals que recullen els treballs d' escriptura resultat de les diverses convocatòries impulsades des de 2022. Així, cada convocatòria de recerca vinculada a processos d' escriptura podrà socialitzar les seves indagacions a través de documents lliurement descarregables i transferibles.

Video-t és una convocatòria de suport a la recerca entorn del vídeo experimental sense restricció quant a la tipologia de les propostes. Des de la seva obertura en 2022 finança projectes de caràcter reflexiu i propositiu, que pensen l' audiovisual experimental des de la crítica, l' especulació, l' anàlisi de cas, la tecnologia o la historiografia. Aquesta publicació presenta el resultat del projecte seleccionat en la seva tercera edició:

Foc, Arxiu de l' odio

Fa un parell d' anys Anaís va estar col·leccionant captures de pantalla de gestos que reconeixia en diferents vídeos com a odi. Buscava no sentir-se boja. No ser l' única que sent odi, no ser jutjada pel seu inconscient per sentir a les mans la calor que puja als ulls davant els comentaris moderats i l' impacte del racisme en la seva nova identitat migrant.

En aquest text, Anaís reivindica l' odi com un acte legítim que pot/ha de ser experimentat sense culpa pels qui són de la majoria global. La seva cerca en el gest s' acosta a la indignació més que a l' odi dibuixat en els còmics de Marvel. L' odi que troba en els arxius o veu en les pel·lícules és un odi actiu i variant, és un odi foc, és un odi despertar.

Anaís Córdova-Páez (Quito, 1989)

Cineasta, curadora i investigadora de la majoria global radicada a Bilbao. La seva pràctica reflexiona sobre com dialoguen la política, l' ecologia, el gènere i les imatges en moviment en l' era d' Internet, des d' un enfocament transhackfeminista i decolonial que posa la cura en el centre dels processos de producció i exhibició.

Ha dirigit el curtmetratge *Lubricas* (2016), la sèrie *Amazonia+Covid* (2020), autora de *Hematic Cultures* (2023) i co-directora al costat de Sofía Acosta Varea del curtmetratge *Viento* (2025). Col·labora amb artistes i col·lectius de la majoria global. És programadora de EQUIS Festival de Cinema Feminista (Ecuador), productora i programadora de Zinegoak Festival de Cinema i Arts Escèniques LGBTIQ+ de Bilbao, i curadora de *UNSEEN*, festival de cinema itinerant dels Balcanes.

Fue Flaherty Seminar Fellow 2022 i convidada internacional en *Atmospheres of Violence* a Harvard University en 2023. Té un màster en comissariat cinematogràfic per Elías Querejeta Zine Eskola (San Sebastián/Donostia). També actua com a DJ/VJ sota l' àlies LaNïn a feministprojection.party.

Índex

1.1. Próleg odiant 4
1.2 Nota al lectoræ odiant 7
1.3 “Latinamerican explaning” o plexe solar ardent 8
1.4 L’odi és una imatge 19
1.5 Elon Musk i l’odi hegemònic 19
1.5.1 HOPE: l’esperança de l’odi 24
1.6 Gestos de l’odi més enllà d’Stendhal 28
1.6.1 El mal d’ull blanc 31
1.6.2 “La sentència” o la salvatge que odia 36
1.7 Odis minúsculs 39
1.7.1 We need some kind of believe 39
1.7.2 L’espera eterna o línia imaginària 41
1.7.3 Els pilars de casa teva 47
1.7.4 Odis o Oh, Déu! 54
1.7.5 Les micropolítiques del sud i la possibilidad de cremar-ho tot 57
1.8 Ronda final: Fatality 63

Pel·lícules 67
Agraïments 68
Referències 69

1.1. Pròleg odiant

[1] ***Subjecte subaltern***: *És un individu o grup marginat que queda exclòs del discurs hegemònic i la veu del qual no pot ser escoltada en el discurs dominant. Spivak explora la violència epistèmica del colonialisme, l'exclusió del discurs, la paradoxa de la veu i representació. Les condicions discursives que existeixen actualment no permeten que el subaltern sigui realment escoltat. (Basat en la definició de Graderia Kilomba i Gayatri Spivak)*

Vaig créixer amb els X-Men, una sèrie que parlava de gent diferent: *els mutants* que lluiten cada dia contra fòbies i feixismes. Dins d'aquesta sèrie vaig imaginar ser diversos dels seus protagonistes, com ara: Cíclop, el personatge que sempre ha de fer el que és correcte però que, moltes vegades, quan es treu les ulleres i dispara els seus rajos pels ulls, ho crema tot; o Tempesta, que és el més semblant a una deessa dins del grup mutant, controla el clima i és difícil de vèncer perquè porta les condicions meteorològiques fins a l'extrem.

tinc una obsessió amb el gest que representa l'odi.

Al llarg de la vida he tingut moltes ganes de tenir el poder de Cíclop, sobretot quan arriben aquells comentaris discriminatoris o aquells personatges que representen l'hegemonia del poder blanc patriarcal. Reconec que d'un temps ençà he sentit dins meu la presència de l'odi. Es va desencadenar després d'un comentari discriminatori camuflat de suggeriment professional. Vaig sentir odi. Em va pujar per les mans fins al capdamunt del cap; se sentia calent. Quan em va arribar als ulls vaig pensar que, finalment, m'estava transformant en Cíclop. Llavors totes les captures de pantalla acumulades a l'escriptori del meu ordinador van tenir sentit.

Tinc una obsessió amb el gest que representa l'odi. El veig a les pel·lícules, als arxius, al metro, al bus. Hi ha odis que s'expressen en la mirada i odis que se senten a la boca de l'estomac. Odis que poden ser reparadors o immobilitzadors. Hi ha odis de diversos tipus, mai no són iguals; deuen als seus contextos i estan directament relacionats amb la capacitat d'acció del subjecte subaltern[1]. Aquesta subjecta no pot ser escoltada en profunditat perquè el discurs que s'imposa sobre paraules i accions és occidental, blanc, masclista i capitalista, de manera que redefineix allò que el context agafa. Llavors, el meu odi pot ser escoltat?

L'odi és la teva pròpia illa d'emocions.

Fa un parell d'anys vaig estar *col·leccionant* mirades d'odi de diferents arxius de vídeo (principalment material de la Cinemateca Nacional de l'Equador, al qual podia accedir des del seu web). Anava guardant captures de pantalla de gestos que reconeixia en diferents vídeos com a odi. Buscava no sentir-me boja. No ser l'única que sent odi, no ser jutjada pel meu inconscient per sentir a les mans la calor que puja als ulls davant dels comentaris *mesurats* i l'impacte del racisme en la meva nova identitat migrant de la majoria global.

Tampoc no volia experimentar culpa per sentir odi, de manera que vaig començar —com amb un pa vell— a esmollar el sentiment. És l'odi que trobo en els meus personatges d'arxiu igual que l'odi dels personatges dels complexos i diversos X-Men? És un odi únic, profund, dicotòmic? És l'odi una sensació corporal innata entre tots els éssers humans? Unificada i homogeneïtzadora? Puc estar malalta d'odi? Odiar lliurement? Sentir un odi alliberador?

Un senyor de fa més de vint segles, en algun lloc de la Mediterrània, va sentenciar que els humans tenim emocions bàsiques i inevitables (Aristòtil). Després, diversos senyoros es van dedicar a descriure i homologar les emocions de cara a la ciència i les seves necessitats de control. Passant per Kant, Nietzsche, Darwin, Freud... l'odi descrit per ells és el més semblant a una novel·la de Shakespeare o Stendhal. Res semblant al que jo sentia o necessitava per descriure la meva passió per aquells gestos d'odi. Tot un grup de senyors blancs deien com, quan i quin tipus d'odi podia sentir. D'altra banda, em trobo amb aquesta societat que castiga l'odi, el disfressa de por; i que exerceix violentament contra allò diferent.

Reivindico l'odi com un acte legítim que pot/ha de ser experimentat sense culpa per qui som de la majoria global. La seva recerca en el gest s'acosta més a la indignació que no pas a l'odi dibuixat als còmics de Marvel. L'odi que trobo als arxius o veig a les pel·lícules és un odi actiu i variant, és un odi foc, és un odi despertar.

El cinema experimental i el vídeo tenen aquest poder de guardar gestos durant llargs períodes de temps; gestos que vull encarnar en una simfonia de l'arxiu de l'odi que es crea a mesura que s'escriu aquest text: imatges que juguen a ser descontextualitzades per construir contranarratives al poder; imatges micropolítiques o gestos en imatges micropolítiques[2]. M'interessa aprofundir en l'energia política del dret a l'odi dins de la imatge, donar una volta a aquells gestos on m'identifico i em reconec sense por de resignificar-los.

Aquesta investigació/text pren certes imatges per buscar-hi el gest de l'odi; tipificar, esmicular, indignar-se, parlar dels seus múltiples matisos. No només odiar per odiar, sinó esquarterar l'odi occidental per no sentir culpa. Al llarg del text col·loco pel·lícules a manera de suggeriments de l'arxiu fílmic i imatges que donen forma a aquest cos/text.

Aquest pretén ser el començament d'un arxiu d'odi que obri la conversa sobre la importància d'una mirada que no reprodueix discursos ni imatges, que busca altres camins al marge dels discursos hegemònics. Andrea Soto Calderón i Marie-José Mondzain parlen de la relació entre imatges, poder i desig —una relació inseparable— i de la seva capacitat d'afectar la mirada. A partir d'aquest recorregut, la imatge experimental i el seu arxiu són, i poden ser, un lloc d'impuls per sentir d'una altra manera allò que ha estat classificat com allò que hem/podem *odiar*.

[2] ***El concepte de micropolítica*** *amb el qual treball va ser explicat i descrit per la filòsofa brasilera Suely Rolnik.*

1.2. Nota al lectoræ odiant

La major part de les imatges que es troben recopilades al llarg del text han teixit un camí estret de memòria i sensibilitat. Són propostes visuals preses majoritàriament d'Hamaca, arxiu d'audiovisual experimental, de la Cinemateca Nacional de l'Equador i de visualitzacions d'obres d'arxiu del cinema compromès com Cine Mujer México; permeten desfermar les sensacions que s'enuncien durant el text o en relació amb el capítol. Poden constituir un itinerari visualitzable en conjunt, i una manera d'exercitar l'odi divers.

En si mateix, aquest text forma un trencaclosques on les peces són pel·lícules i imatges que van de la mà de la lectura. També permet sumar arxius propis de l'odi radical i indignat per mantenir actiu l'exercici de la imaginació dins la realitat capitalista del consum i el dualisme.

1.3. "Latinamerican explaining" o plexe solar ardent

A la meva vida m'han estat igual les etiquetes, les subscripcions i les adscripcions —incloses les identitàries—. M'ha estat bastant igual si em diuen bollera, lesbiana, bisexual; fins i tot que em classifiquin d'hippie o punky. La construcció de la meva identitat és un camí constant on m'interessen les interseccions. Un matí em vaig despertar recordant un foc que vaig tenir. Va néixer dins meu. Va començar com espurnes. Es va convertir en una flamarada que parteix de la necessitat d'escriure aquest text i de saber-se posseïdora de la possibilitat d'odiar.

L'art contemporani conceptual es troba en una crisi, la seva pertinença està segrestada per una elit europea-gringa. Si no t'adscrius a una forma única, no pots legitimar-te dins aquest espai —el de l'art contemporani del nord—. Aquesta és la història del naixement de *Sua* dins meu.

Vaig sentir una indignació profunda quan una artista famosa del nord em va explicar «que a l'Amazònia hi ha persones indígenes i que aquestes persones poden interessar-me per a la meva feina». Amb aquesta simple frase em va dir tantes coses, en va assumir milers d'altres. El que m'indigna d'aquesta escena passivo-violenta —d'una frase que sembla «simple, deixada anar, honesta i innocent»— és que va assumir, sota un exercici de poder, que s'atribuïa a si mateixa el dret de pensar que sabia més que jo sobre la meva pròpia cultura i territori. No entraré en detalls sobre el silenci del voltant, perquè és un fet que ningú no va veure venir aquella violència passivo-agressiva. Simplement va passar.

Assumir és un problema capitalista —t'aïlla de la possibilitat de compartir o preguntar, et posa incòmode dins el no-saber— i som a l'*era del setciències*, i, si no se sap, es pregunta individualment a Google, ChatGPT o etcètera.

[3] ***Gringa:*** *és una forma comuna de fer referència a les persones pertanyents al territori dels Estats Units que reprodueixen idees neoliberals.*

Va assumir que estic tan desconnectada de la meva realitat com ella. Que, com a llatinoamericana, hauria d'estar fent art etnogràfic sense consciència sobre el meu entorn —o sobre quina hauria de ser la meva posició al món—; va assumir que no sé quin és el meu lloc com a llatinoamericana. També va assumir que si soc llatina no puc ser contemporània, perquè vinc amb un bagatge ètnic que segur divideix l'art conceptual de l'art etnogràfic, col·locant l'etnogràfic en una categoria d'artesania que és el mateix discurs blanquejat d'art i artesania (no hi entraré aquí). Va assumir tot això sense escolta activa ni diàleg.

«La contemporaneïtat europea està en crisi».

No ho dic jo. Ho diuen els diaris, les biennals d'art, la manera com s'està mediatitzant un genocidi, ho diu la gent que ja no vol ser instrumentalitzada per Europa. Les vagues, les organitzacions comunitàries, les ocupacions, etc. Quan penso en aquella veu cansada de l'artista famosa que em va intentar obrir la porta cap al seu motlle, veig amb tristesa una necessitat de mantenir-ho tot estàtic per no deixar escapar el poder. És un fet simple però fonamental de la vida, és a dir, per a les cures de la subsistència. Aquestes no són ni seran capitalitzables. Les relacions que sostenen les cures són una arma genealògica i constant de creació d'impacte i resistència.

El foc que vaig sentir cremar des del més profund del meu ésser en escoltar aquella frase —i que encara flameja— l'agraeixo, perquè va deixar en evidència el colonialisme del capital en el món de l'art contemporani i em va portar a trobar-me amb Sua.

Els arxius em van parlar aquell dia. Vaig tornar a veure materials de les meves idees i la imatge —que durant dos anys havia ressonat a l'escriptori de l'ordinador— va tenir sentit, em va acompanyar.

Em vaig retrobar amb *Llukshi Kaimanta* (1977, traduïda com *Fora d'aquí*), una pel·lícula restaurada del col·lectiu UKAMAU on participava Jorge Sanjinés (precursor del tercer cinema i del cinema social a Amèrica Llatina). UKAMAU feia produccions en llengües originàries, la majoria en aimara. La seva productora va

Sua, *personatge de Llukshi Kaimanta. 1977, col·lectiu UKAMAU.*

ser Beatriz Palacio, una de les cineastes que va fer possible *Llukshi Kaimanta*, i van filmar el llargmetratge en kiwchua de Zumbahua (al páramo equatorià) juntament amb una producció comunitària.

En aquella època —igual que ara— era habitual pensar que les persones del nord tenien coneixements i capacitats que nosaltres no tenim al sud. Els missioners de Nord-amèrica, enviats principalment per corporacions petrolieres i mineres, arribaven als territoris indígenes, feien els seus mapes, es guanyaven la confiança de les persones locals del territori i evangelitzaven amb religions cristianes.

Llukshi Kaimanta és una pel·lícula on expulsen d'una comunitat indígena un grup de metges i persones estrangeres vinculades a l'extractivisme miner, i així recuperen la seva sobirania. És una ficció realitzada de forma comunitària que mostra l'estratègia de conquesta utilitzada a l'Amazònia i als territoris indígenes de tota la serralada dels Andes, on a través de la imposició religiosa i cultural es van generar violències —com l'esterilització de dones indígenes—.

L'acte de «manant fent fora» una persona o grup del teu territori, de posar límits, és un acte que ens ha costat molt —històricament parlant— a les persones del sud; és una feina difícil de fer perquè implica moltes arestes culturals pel mig. Hi ha la consciència comunitària que s'hereta quan vius en països en crisi constant; d'altra banda, la violència colonial que van patir les nostres comunitats, persones i territoris, on es va instaurar el feudalisme capitalista. Finalment, l'instrument de la *culpa judeocristiana*, utilitzat per intimidar durant més de cinc-cents anys als Andes, continua sent una arma a la qual ens enfrontem.

Com a blanca mestissa, aquesta possibilitat dels límits sempre ha estat un tema complex, personal i col·lectiu. Límits? Com, per a què i a què? El que és il·limitat és més fàcil; només és una força d'amor desbordant.

Que la primera pel·lícula en kiwchua del territori conegut com a Equador sigui una crida als límits em produeix molt d'orgull i curiositat. Em veig en Sua a partir de la imatge que em projecta, amb la qual m'identifico i que reconec més enllà del llenguatge verbal. Sua és un personatge que apareix en una escena

curta, una nena preadolescent de 12-13 anys que mira amb un menyspreu sincer el metge que li ordena què ha de fer i sentencia sobre la salut del seu pare. És una escena simple, però els seus ulls i expressions són inoblidables.

El seu odi crema, la seva indignació està barrejada amb una força que només l'alta muntanya

Sua significa foc en euskera, i és també el nom d'una platja molt perillosa plena de remolins, a la costa nord del Pacífic equatorià. Va ser el lloc on van desembarcar grups de persones negres que es van alliberar de la seva esclavitud i van ocupar aquesta zona de la costa. Sua no és protagonista, ni explica una gran història; és la meva representació del poder que té el personatge subaltern.

Comunitat organitzada, imatge de Llukshi Kaimanta. 1977, col·lectiu UKAMAU.

El *latin american explaining* passa més sovint del que voldríem; forma part fins i tot del discurs hispanista. Exotitza constantment l'existència mestissa, afro, indígena, de les terres andines del sud. Té a veure amb un desconeixement al qual no es vol fer front, una por al caos i una necessitat de col·locar categories per establir límits de manera capitalista. Llatinoamèrica o *Abya Yala*[4] és molt, és àmplia, és més que una sola manera de ser o una forma simplificada d'operar al món. La meva certesa sobre tot allò que no és la blanquitud és que som un imaginari indomable.

[4] ***Abya Yala:*** *és com es reconeix al territori que de manera colonial es va dir Amèrica o comunament es diu Llatinoamèrica.*

La meva certesa sobre tot allò que no és la *blanquitud*[5] és que som un imaginari indomable.

En els últims cinc anys veig com la Biennal d'Art Contemporani de São Paulo guanya importància i com Venècia té els diners però ja no les idees. La crisi de la imaginació deixa seqüeles greus en qui no surt del seu cercle. La bombolla és perillosa, la meva indignació també, perquè la imaginació que hi poso per fer explotar els llocs no té a veure amb la violència passivo-agressiva d'un model colonialista que es reprodueix dia rere dia; té a veure amb les possibilitats del multivers amb què la vida i la mort succeeixen cada segon.

és a dir:

[5] ***Blanquitud:*** *és un sistema que jerarquitza com superior a allò eurocèntric i caucàsic.*

imagino

Imagino
per poder existir perquè sense imaginar no hi ha vida.

Imagino
per projectar els meus somnis profunds de canvi.

Imagino
per estimar, per sentir, per creure en les relacions de resistència que es construeixen amb altres persones.

Imagino
per estar a prop de qui m'estima i de qui estimo.

Imagino
per somiar a les nits en mons diversos.

Imagino
per recordar-me que soc minúscula i per ser fluida.

Imagino
com es viu al punt més alt de la muntanya, o què se sent amb el fred polar al nas.

Imagino
per tenir la força d'aixecar-me sent migrant.

Imagino.

Si aquesta imaginació s'impregna de guerres i apaties, imaginar —que és un exercici— deixa de passar. La gent ja no somia. És com la malaltia del somni de *Cien años de soledad* (Gabriel García Márquez, 1967): qui diria que una cosa tan ordinària i simple fa possible la vida?

La senyora artista sincerament no sabia el que feia. Jo he agafat el fet i l'he mossegat, mastegat, empassat i tornat a regurgitar. He fet un ritual de venjança/reparació per a mi mateixa. Així vaig recollir Sua, i després la vaig col·locar amb la seva mirada odiant a la mateixa sala on tot va passar.

Gloria Anzaldúa em va ensenyar que puc ser la nova mestissa, que es pot ser mescla allà on sigui, com sigui, que es pot escriure en múltiples llengües i després tornar a ser una sola o moltes. Les artistes que escolto, miro i llegeixo creen llenguatges comuns dins d'allò sensorial i, des d'aquest lloc, també reivindico l'odi.

En un dels meus mons paral·lels, li faig a la senyora artista famosa una classe de genètica decolonial nivell -1. Li explico:

- *Tots els gens es barregen; la blanquitud, en primera instància, és una concepció cultural. Dins del meu cos hi ha codis que creen vida i destrueixen vida a cada instant —pensar-ho em sembla poètic—. Aquests cromosomes es barregen, es fan hèlixs, dobles hèlixs d'ADN, ben barrejadets, per tenir més possibilitats de resistència davant les condicions de l'ambient.*
- *La resistència és una força en la física —present en la vida dels pobles—. Tanmateix, la natura no crea el més fort, no fa un miracle; dona possibilitats: deixa la carta oberta perquè la vida pugui succeir en el seu atzar i caos. La blanquitud és una arma del capital per jerarquitzar i poder utilitzar mà d'obra barata per a allò que ara veiem com la construcció d'una civilització grecoromana que és el bressol d'Occident.*
- *La resistència és una força en la física —present en la vida dels pobles—. Tanmateix, la natura no crea el més fort, no fa un miracle; dona possibilitats: deixa la carta oberta perquè la vida pugui succeir en el seu atzar i caos. La blanquitud és una arma del capital per jerarquitzar i poder utilitzar mà d'obra barata per a allò que ara veiem com la construcció d'una civilització grecoromana que és el bressol d'Occident.*

Així acaba la meva classe imaginària de genètica decolonial, amb rialles i un munt d'imatges secretes de Pompeia on, a la llunyania, es veuen les esclaves i els esclaus que hi van deixar la vida. No tinc res en contra de l'art etnogràfic, puc fer-ne; el problema no és aquest. El que no suporto de tota aquesta escena de la vida és que s'assumeixi que totes les persones del sud l'hem de fer, que s'assumeixi que només sabem fer això.

L'odi és una IMATGE.

1.4. L'odi és una IMATGE

L'odi és una IMATGE

L'ODI ÉS UNA IMATGE

L'odi és una imatge

1.5. Elon Musk i l'odi hegemònic

L'odi implica reconeixement. És aquella emoció que ens permet reconèixer la incomoditat o el malestar al cos. Com la sorpresa, neix sobtadament, sense control. Em vaig preguntar si allò que sentia era ràbia, indignació, por o desesperança, i no odi. On comença i on acaba l'odi?

En un món on els discursos feixistes i hegemònics tenen un altaveu especial, semblaria que el seu odi és l'únic legítim de sentir; que només els blancs rics com Elon Musk tenen dret a demostrar-lo; que l'odi, sent un sentiment d'acció, els pertany.

Els humans gestionem molt malament l'odi. Sol ser un sentiment d'explosió i no una cosa que es controli o es gaudeixi: gairebé és tabú acceptar-lo. Bona part d'aquesta censura fa que l'odi, com a tal, tingui un paper negatiu socialment parlant. Tanmateix, l'odi és la gran escola dels límits autoreconeguts. Molt sovint es tracta de tapar l'odi quan podríem deixar-lo ser, sense culpa per experimentar-lo, posar-lo al centre de la qüestió perquè pugui ser compartit i mobilitzador; perquè, senzillament, l'arxiu de l'odi creixi i no existeixi un únic odi vàlid i enyorat. mirada a l'odi es

En aquesta mirada a l'odi es qüestiona el dogma de la raó sobre els sentiments.

Ens agrada afirmar coses sense entendre'n tots els matisos —per exemple: quan s'afirma que cal estimar per poder odiar—. Jo no estimo el colonialisme, ni el racisme, encara menys el capitalisme o el patriarcat, però puc odiar-los profundament. Aquesta idea stendhaliana que amor i odi són el mateix és la mateixa idea perillosa que et deien a l'escola per preservar l'ordre masclista: «Si un nen et pega és perquè li agrades». De sobte tot gira al voltant de la idea sacrificada de l'amor; fins i tot l'odi s'atribueix a la causa de *l'amor-sacrifici* judeocristià.

En aquest sentit, em pregunto: Donald Trump estima els migrants que construeixen l'economia dels Estats Units? Elon Musk està bojament enamorat de la seva filla obertament trans? La gent dels partits de dreta estima tan profundament que ha de crear polítiques d'odi profund contra les llibertats? No estem justificant l'odi; l'estem amagant, l'estem tapant amb pedaços sobre què és amor o què és por. Però és odi en si mateix, odiS en plural i diversos.

Quan assumim que existeix una sola manera d'odiar, també assumim que el món és d'una sola manera. Quan lliurem aquesta facultat a un únic tipus de persones, perdem la nostra capacitat d'habitar-la, que ens pugui mobilitzar. En l'era dels discursos d'odi hegemònic, pensar en imatges pot ajudar a exercitar l'eina/espai de la imaginació que, de manera ficcional, les converteix en una arma contra el feixisme.

Buenos días España. 2017, dir.: Sara Pisos.

D'altra banda, m'agrada pensar en l'odi com aquella primera reacció del cos per comunicar els seus límits, el seu malestar, la seva incomoditat. Penso en exercitar el cos per escoltar-lo més, per diferenciar-ne les sensacions entenent que mai no se sent una sola cosa. Que els humans som animals i els animals formen part de l'ecosistema —res no és essencialista en els ecosistemes, ni tan sols afirmar això—. En aquest sentit, l'odi que reivindico no és por, no és enuig. És la necessitat de deixar de pensar el món com un cúmul d'oposats i començar a sentir-lo en els seus múltiples matisos.

«Poetry is a way for us to look closely at the world. The (Soma)tic ritual is, in part, a study about how each added ingredient or adjustment of an ingredient in the ritual will change the way the language comes out of us for our poems. Soon enough, we encounter our bodies as these magical tools, every one of our cells and its chemical conversation lit into a much larger conversation with the world around us. Poetry is the study of everything, which is another form of love.»
CAConrad[6]

[6] ***Traducció:*** *«La poesia és una manera d'observar el món més de prop. El ritual (Soma)tic és, en part, un estudi sobre com cada ingredient afegit o ajust d'un ingredient en el ritual canviarà la forma en què el llenguatge surt de nosotrxs per a nuestrxs poemes. Molt aviat, ens trobem amb lxs nostres cossos com a eines màgiques, cadascuna de les nostres cèl·lules i la seva conversa química s'encén en una conversa molt més àmplia amb el món que ens envolta. La poesia és l'estudi de tot, que és una altra forma d'amor». Conrad, C. A. (2019). 'Occult poetics & (soma)tic rituals'.*

CAConrad

Seguint una mica la premissa de CAConrad, odiar és una manera de fer poesia. He vist l'odi hegemònic als mitjans de comunicació, a les xarxes; sempre és repetitiu, va del mateix. És com una història explicada moltíssimes vegades des de veus diferents que repeteixen la mateixa premissa. Fa molta mandra la homogeneïtzació de les nostres sensacions, fa moltíssima mandra el projecte *d'Estat Nació Globalitzat*, aquell que es llegeix en distopies no gaire llunyanes, on tot ha de ser igual. La poesia és una manera de despertar, de disminuir les possibilitats de l'efecte de tota aquesta maquinària de mort.

Explicat per Christine Sharpe: «So we are here in the weather, here in the singularity. Here there is disaster and possibility. And while we are constituted through and by continued vulnerability to this overwhelming force, we are not only known to ourselves and to each other by that force»[7]. És important buscar altres ontologies, llegir-les, sentir-les. Les ontologies de l'odi requereixen altres formes d'escriptura, maneres de fer-lo sensible.

Em vaig entrenar per afrontar el racisme europeu —o això pensava— després de venir d'una societat i tenir una família amb classismes, comentaris racistes en una universitat «aniñada» (pija). Em vaig entrenar per afrontar el racisme de les notícies, del despertar polític. Durant molts anys em vaig dedicar a ser una persona *luchona* –així és com anomeno l'activisme– perquè em movia la indignació. Europa i els Estats Units tenen molts fils al sud, el seu neoliberalisme es reconeix, ho sabem, pels fets històrics: des de presidents «accidentats» fins a intents de lleis permissives per a multinacionals petrolieres, cultius transgènics o mineria. El que no sabia —des del colonialisme que m'habita—, el que no em creia, era que

elon musk i l'odi hegemònic

[7] **Traducció:** *«Així que som aquí en el clima, aquí en la singularitat. Aquí hi ha desastre i possibilitat. I encara que estem constituïts a través i per la contínua vulnerabilitat a aquesta força aclaparadora, no sols som coneguts per nosaltres mateixos i entre nosaltres per aquesta força».* Christine Sharpe. (2016). *In the Wake: On Blackness and Being.*

era que enmig de l'*Europa civilitzada* hi hauria més taps amb el racisme —és clar que no!—. Aquesta idea que aquí s'ho estarien repensant és el resultat del colonialisme que l'acadèmia, el cinema i els algoritmes van crear dins meu. Per quin motiu un model d'homogeneïtzació civilitzatòria faria una crítica del seu propi sistema d'èxit? El que existeix és idolatria.

Donar-se la raó per legitimar-se.

Pensava que en aquest territori hi hauria un *mea culpa* —ni que fos!—, i no és així. El que hi ha són moltes frases de justificació innecessàries sobre per què va passar la conquesta o per què una raça —que és un indicador identitari medieval— és millor que una altra. És com una lluita constant per «sacar pinta» (com es diu a Colòmbia), és a dir, anunciar què és millor segons els paràmetres del mercat. Tanmateix, la diversitat d'emocions i de situacions afecta constantment; la civilització penja d'un fil tremolós davant d'un món ecosistèmic que es mou. L'estabilitat, el passat i el futur són creacions fictícies que donen forma i destrueixen, tota l'estona, les cultures humanes. I es legitimen en el projecte europeu.

«The past –or, more accurately, pastness–
is a position.
Thus, in no way can we identify the past as past».
Trouillot[8]

[8] ***Traducció:*** *«El passat –o, més exactament, passat– és una posició. / Així doncs, de cap manera podem identificar el passat com a passat.»*
Pres de Trouillot (1997), en el llibre de Christine Sharpe. (2016).
In the Wake: On Blackness and Being.

1.5.1 HOPE: L'esperança de l'odi

Si ets una persona migrant hi ha una part de tu que es passa esperant:

Esperant el millor, esperant un document. Esperant. Estic cansada d'esperar. Odio esperar que el sistema legitimi la meva existència.

Esperança = ***Valor mitjà d'una variable aleatòria o d'una distribució de probabilitat.***
Estat d'ànim que sorgeix quan allò que es desitja es presenta com a assolible.

Rosella salvatge. 2025, arxiu personal.

No sé si allò que desitjo és assolible, aquesta definició no em representa. El que desitjo no està normativitzat pel sistema capitalista. El supera, s'omple, s'encongeix, s'expandeix. Canvia constantment.

L'esperança és un exercici de confiança en mi
i en les roselles que
creixen entre les roques.

[No vaig marxar mai, estava processant ser migrant]

No soc la imatge de la migrant bona i exitosa. Soc més aviat la imatge d'un pop, fent de tot per sobreviure. Migrant pop. Em preocupa el que veuen els qui venen a visitar-me, perquè esperen trobar-se una vida plena de comoditat i resolta. Esperen el somni americà del segle passat; tanmateix, jo no soc això. Soc Andina odiant. I cada vegada som més les persones que, per moltes raons, ens movem.

En aquest cas, jo no escric sobre odi. Escric amb odi!

La ira, la ràbia i la violència serveixen per controlar l'entorn. És millor comprendre l'entorn per sobreviure. Moltes vegades aquesta comprensió prové de la por i de la vulnerabilitat. Per entendre la vulnerabilitat cal reconèixer-la; és aquí on entra l'odi, és l'afirmació d'allò que incomoda i mou:

Odi.

Esteles[9]

[9] ***Esteles:*** *la petjada deixada en la superfície de l'aigua per un vaixell; la pertorbació causada per un cos que neda o es desplaça, en l'aigua; són els corrents d'aire darrere d'un cos en lluita; una regió de flux pertorbat. Aquesta definició de deixant és presa de Christine Sharpe. (2016). In the Wake: On Blackness and Being.*

Estic trista.
No sé gaire bé per què.
Motius en sobren.

És un sentiment profund.
No estic segura si és la meva tristesa o la d'algú altre, d'altres, altres, altris.

Vaig pujar a la muntanya nevada per veure-la i omplir-me de la seva energia.
Res no em causa sorpresa.

Potser menjar és el que més m'agrada, o senta plenament.
Vaig veure els penya-segats, les puntes i les pedres.

Mai no vaig saber què era estar trista.
Sentir apatia per la vida.

Aquesta tristesa no soc jo, no és meva.

Vaig veure un arbre que creixia al mig de la roca, em vaig acostar a tocar-lo.
Semblava trist com jo.

Vaig imaginar moltíssima gent, tota la gent que aquell arbre ha sentit.

Està potser aquest continent tan ple i vell que s'han esgotat els espais buits d'energia?
Mentre camino absorbeixo l'energia negativa i trista d'altres persones que han passat per aquí?

Vaig imaginar totes les esteles d'energia que han quedat a la muntanya europea, no es pot estar sola, no es pot fer una estela pròpia única.

A Europa no existeixen boscos primaris, no hi ha espais primigenis, això ho vaig aprendre entrant a veure l'art rupestre.

Vaig aprendre que hi havia molta gent per aquí fa molt de temps i fins avui.

Serà que la meva tristesa els pertany? Serà que no és meva és d'ellxs? Serà que soc tan sensible que puc sentir al meu cos totes aquestes esteles?

Viure amb la meva ànima.

1.6. Gestos de l'odi[10] més enllà de Stendhal

«Tot i així, les pedres són certeses, cadascuna per separat.»
Abril Castillo Cabrera[11]

Que una pedra gegant caigui sobre el ciment des de la muntanya és definitivament un gest d'odi. En aquest gest hi ha la curiositat d'una pedra per entendre què passa en baixar de la muntanya; tanmateix, es troba amb altres pedres força organitzades, s'hi acosta i acaba xocant-hi per veure si així deixen l'apatia i tornen a ser pedres espontànies.

En la seva reacció no existeix la subtilesa, és pedra i, com a pedrot de la muntanya, veure-ho tot tan organitzat i sec resulta enrabiador. Així que la seva reacció, ràpida i única, és omplir-se d'odi i caure sobre les altres pedres.

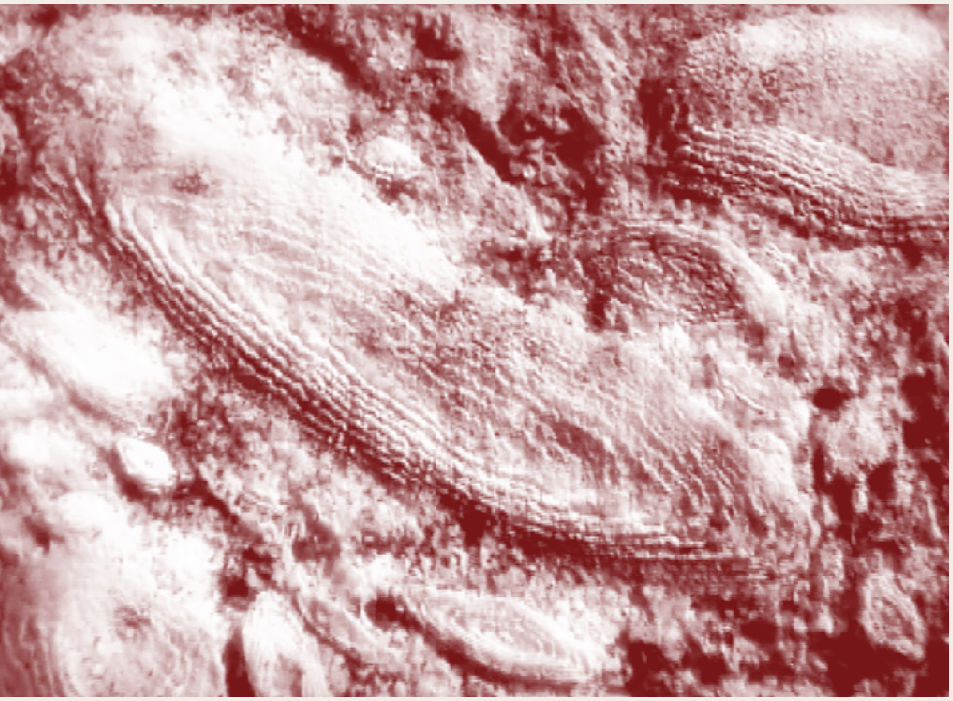
[10] ***Gestos de l'odi:***
Aquet gest és un interludi.

[11] ***Abril Castillo Cabrera*** *(2021),*
Dígalo con piedras.

Pedra caiguda de la muntanya als Andes equatorians. 2025, arxiu personal

Les pedres tenen qualitats de força i flexibilitat, poden esdevenir moltes, canviar de color i es veuen afectades per la proximitat. Igual que a l'odi, l'alegria, l'amor, els van encasellar en un paquet de sensacions estàndard. Les pedres van ser classificades com a éssers que no senten, no canvien, se les anomena *éssers inerts*. Ens han demostrat tot el contrari en aquests milions d'anys de vida.

La Vida de las Piedras, 1996. dir.: Clemente Calvo.

Pedres que acompanyen les manifestacions, a les nostres mans o a les barricades. Pedres de riu, pedres que són. L'odi pot ser una pedra sòlida i canviant, múltiple, que habita una forma durant un temps. Una pedreta a la meva mà.

1.6.1 El mal d'ull blanc

Anar en transport públic et permet veure què passa al teu voltant, sortir de les bombolles i closques on ens introduïm constantment. Quan vaig en autobús veig moltes dones molt soles, cansades, carregant coses, grans; altres amb fillxs que fan malabars per intentar que lxs nenxs es comportin en aquests espais plens de gent estranya.

Sobretot em fixo en les dones migrants; moltes llatines que intenten passar desapercebudes, ocultar-se entre la multitud, parlen fluixet i baixet com és el nostre costum als Andes. O en els nois i noies de segona generació migrant, sense consciència de la seva diferència però sentint-la tota l'estona. L'escena d'avui, tan simple i tan transcendental, resumeix molts dels meus sentiments en el transport públic.

Una senyora escoltava un discurs d'un partit d'ultradreta —no en poso noms perquè no m'agrada fer-los propaganda gratuïta—. Puja una noia jove amb el seu nadó i el cotxet. L'acompanya la seva mare; totes dues semblen d'identitat llatina. La mare va al davant i passa la targeta del transport. La noia entra per l'altra porta, col·loca el cotxet i passa la seva targeta. El nadó fa una mica de soroll, és petit. Juntes observen el panorama mentre decideixen si agafar un seient. Jo estic asseguda unes quantes files més enrere, davant meu hi ha una parella cis heteronormada blanca, probablement persones grans del nord de l'Estat espanyol. La senyora que escoltava el discurs d'ultradreta es troba davant meu, al costat del seu marit, observa amb una ganyota a la cara les noies, que agafen el nadó en braços i van a seure.

El senyor mira nerviosament la seva acompanyant. Ella comença a parlar fort perquè la resta de l'autobús la senti. Es queixa, assenyala la noia llatina amb el nadó i diu: «¡Quina irresponsable! ¡És salvatge! ¡Això no es fa! ¡Mala mare! ¡Els haurien de prendre els fills!»; el seu marit la mira avergonyit però només li diu en veu baixa: «Què et passa?».

La noia amb el nadó i la seva mare estan assegudes tranquil·lament, no s'adonen de l'escena que ha tingut lloc —millor!— i, si ho fan, deuen estar-hi tan acostumades que no els mou ni un pèl. A continuació entra una parella local: blanca, heteronormada, amb dos fills. Ell entra amb un nen agafat de la mà, i ella entra amb un nen penjat del seu cap. El nen, força més petit —d'uns 2 anys—, està recolzat entre les seves espatlles, entra a l'autobús amb molta energia, la mare el manté en equilibri, ella no sembla especialment forta. La senyora l'observa i no emet cap comentari, el seu llenguatge corporal ho desaprova però no s'atreveix a parlar a aquesta mare blanca.

M'impacta! Estic al darrere com a testimoni de l'episodi. Quan la senyora comença a despotricar contra la noia llatina que porta el seu nadó en braços, se m'encenen totes les alarmes, tinc ganes de dir-li alguna cosa, de fer-la callar. Hi ha una energia posada, una mala estona d'odi blanc creada amb l'energia de l'odi blanc-cis-heteronormat-capitalista.

Començo a analitzar l'escena: la senyora se sent amb la potestat de fer un comentari a una noia jove sobre com ha de ser mare o no, és claríssim que li molesta que sigui estrangera i que es reprodueixi en un país on ella se sent superior. La jutja de mala mare mentre que deixa de banda la dona blanca local amb un nen sobre les espatlles, no s'atreveix a dir-li res. No hauria de jutjar com cap viu la seva maternitat, però el fet que s'atrevís a formular paraules en veu alta contra una i no contra l'altra diu molt del seu racisme. Li posa un gest clar.

La blanquitud-cis-heteronormada-capitalista es molesta enormement davant l'alegria. La noia va entrar alegre amb el seu nadó, va seure amb ell als braços en un trajecte curt d'autobús, semblava tranquil·la gaudint d'una tarda assolellada al costat de la seva mare, amb qui construeix la seva xarxa de cures. Em pregunto: La senyora blanca amb odi li hauria dit el mateix a la noia si hagués estat amb un home blanc? I amb un home llatí? Hauria canviat la seva reacció? Possiblement sí.

Senyora, què li molesta tant com per amargar-se el dia vostè mateixa? L'alegria? El riure? La desimboltura? La reproducció de les cures? La joventut?

No.

L'altra, l'alteritat. Li molesta veure-la fora del que espera que faci, del seu espai de treball o del seu lloc de servei. Tot allò que queda fora dels llocs oberts pel sistema capital coneguts com les *feines de migrants*.

El gaudi.

La quantitat d'odi envers l'alteritat és proporcional a la por del gaudi. Aquest és l'odi blanc establert.

El mal d'ull o el mal blanc d'ull es veu així, en petits gestos quotidians que et fan saber que la teva presència no és desitjada en un espai. Constantment els cossos no blancs s'enfronten a aquestes mirades al nord. Existeix un llenguatge ampli que deixem de banda en la mentalitat occidental i occidentalitzada, que és el llenguatge no verbal. El deixem de banda perquè ens és més còmode el verbal, dir sempre és més fàcil que fer.

Amnesia colonial (estupor), 2020. Dir.: Claudia Claremi.

El no-verbal té connotacions importants en les cultures no occidentals. Moltes vegades s'expressa mitjançant els somnis —o el ball—.

Suposo que la polsereta vermella que em van posar de petita per evitar el mal d'ull tenia raons corresponents a aquesta mirada colonial. Fins al dia d'avui en porto una al canell esquerre. Tanmateix, el ritual tenia més passos i calia *curar-se*.

La pràctica de curar-se consisteix a escopir alcohol pur o puntas (beguda alcohòlica de canya) al capdamunt del cap del/de la nenx dient: «fora males energies», «shungu shungu». A més, era millor si dues persones et sostenien per braços i cames enlaire gronxant-te de dalt a baix. Mentre et movien pels aires, una altra persona et bufava/escopia l'alcohol al capdamunt del cap i després als peus.

Per algun motiu, aquest procés no em va generar rebuig envers l'alcohol, ni envers els rituals, ni envers els aires. Això es repeteix en diverses festes populars de l'Equador, sobretot a la serra central, on durant les festes certs personatges et bufen/escupen alcohol al capdamunt del cap per *alliberar-te dels dimonis* o treure't el mal d'ull. Em pregunto: és una estratègia anticolonial per contrarestar els efectes del mal d'ull blanc i la violència?

Andrea Soto Calderón i Glissant escriuen: «una relació és un risc». Li dono 800 voltes a la frase, la regalo a la meva amiga Danele, la mastego, la subratllo. Penso en totes les meves relacions i en les no relacions. Avui, més que mai, penso en com arriba a mi l'odi blanc heteronormat. No estableix relació; generalment col·loca com a superior un caprici, demana atenció, sentencia. És una sentència violenta que s'estableix en una jerarquia donada com un fet.

Allò relacional ens pot *salvar* del nostre lloc de superioritat per lliurar-nos al risc de sentir.

L'odi indignat-foc és un sentiment que no parteix de voler controlar, és un lloc propi on sentir pot ser secret. És una altra forma de relació que em connecta amb mi mateixa.

Arribo a casa després del tragí mental, l'escena d'odi. Agafo el mòbil i teclejo:

«L'universal no té llengua».

1.6.2 “La sentència” o la salvatge que odia

Als dos anys d’habitar aquest continent de quatre estacions s’acaba la vitamina B i D del cos. Potser la reserva s’esgota abans, però en el meu cas va passar als dos anys. La seva producció i absorció depèn dels nutrients del sòl i del clima; de com les plantes que els absorbeixen els processen i esdevenen aliment. L’anomenada vitamina D és una hormona, o més ben dit, un activador hormonal que permet al cos comunicar-se amb el seu entorn per entendre’l.

Em vaig posar malalta i no sabia què era, estava tan sensible, no entenia què em deia el meu cos. Una nafra al llavi, hipersensibilitat a la humitat, picor als ulls... tot semblava indicar una manca de vitamina D, però jo no sabia que això es podia esgotar. Com a bona andina, a la meva terra la radiació és alta —proporcional a la vitamina D—. Vaig anar llegint articles, sensacions, reaccions, vaig anar reunint pistes, em van ajudar diverses consultes mèdiques i lectures d’internet.

En una de les consultes mèdiques (ho recordo perfectament) el doctor em va cobrar 100 euros per mirar-me durant 15 minuts i dir sentenciosament: «has de prendre vitamina D+K, fer esport i no menjar sucre, ni una gota». Després, va tornar a veure’m i va dir: «com que abans se suposava que vivíem al tròpic amb tapalls, produíem tota la vitamina D que necessitàvem, però com que ara fem servir roba ja no la produïm». Va dir això i es va posar nerviós, com reconeixent de sobte que jo soc una habitant del tròpic.

Vaig marxar amb una sensació estranya, havia presenciat un judici del tipus subtil: ellxs versus nosotrxs. Una sensible habitant del tròpic que ara viu aquí.

Soc molt sensible. Tant, que puc distingir entre el seu comentari i el seu coneixement. Em vaig quedar amb el coneixement i vaig continuar buscant respostes a la meva sensibilitat ambiental. El metge va reconèixer una altra, va escoltar el meu accent i va saber que no érem iguals.

Li va incomodar la meva identitat sense que jo digués res. Ell, a la seva manera, va reconèixer aquesta diferència dins d'aquesta societat capitalista.

De sobte em vaig sentir *salvatge*, amb tapalls i rebent vitamina D amb tot el cos nu al sol. M'agrada la idea del meu jo salvatge.

Com es veu en la seva ment?

Amb tapalls.

Amnèsia colonial (avenecia), 2020. Dir.: Claudia Claremi.

Al meu imaginari, ser *salvatge* es veu com un esmorzar abundant amb sol, ceviche, bolón de verde, papaia, pinya, uvilla, mortiño, suc de tomàquet d'arbre, suc de naranjilla. Coriandre picat sobre una sopa de peix, tomàquets tallats, cereals com chochos, faves i blat de moro torrat chulpi. Blat de moro fresc, choclo. Achogcha farcida de zambo, mandarines andines… La farmàcia natural del menjar local és una font de vitamines, nutrició per als cossos. No n'hi ha prou de menjar la dieta occidental determinada, cada cos necessita altres coses, és un sistema en si mateix. Diversificar el menjar és una estratègia de supervivència. La importància de fer connexió amb la terra.

Camino pel barri migrant de la meva ciutat i veig botigues locals amb cosetes de diferents territoris: restaurants que ofereixen menjar del Senegal, del Marroc i de Bolívia. Menjar variat és una adaptació. Voler tastar altres sabors és una manera de conèixer la cultura, però també de donar al cos nutrients diversos. Això tan obvi és una lluita constant entre els paladars i els sabors amb el racisme. Comentaris negatius sobre altres menjars i la superioritat d'un tipus de menjar sobre un altre creen esquerdes en el fet de compartir, generen xocs culturals i poden desencadenar l'odi des de l'estómac. Aquest tipus d'odi genera diarrea.

Cada vegada que veig un programa de cuina —o un doctor o doctora em diu que he de seguir una dieta equilibrada— em pregunto: en quina dieta es basen? Ni tan sols a occident existeix una sola dieta, una sola manera. Canvia de comunitat autònoma a comunitat autònoma, de poble a poble. Negar-ho és negar-se a un mateix.

Aquesta relació amb el menjar, i per tant amb les vitamines, també és un risc. Un risc que assumim segons la quantitat de color que posem als nostres plats. Pensar en totes aquestes imatges de menjar de colors, així fresc i acabat de collir, em dona alleujament, tranquil·litat. Aquest tipus de tranquil·litat que et dona quan mires una muntanya on només es veuen arbres, sense extractivisme.

1.7. Minúsculos odios

1.7.1

We need some kind of believe

Odiar amb el cor, amb les entranyes, odiar fins a quedar commoguda. Odiar de maneres diverses, de formes diferents, deixar de sentir culpa en l'odi. Odiar fins que se t'arrugui la cara i la tensió sigui tan alta que se t'eriçi el pèl.

Deixar de banda la culpa, començar a parlar.

L'odi d'Elon Musk, Trump, Netanyahu, Venom, Thanos, Magneto, Kang el Conqueridor, Ultron, el Pingüí, Enigma, –tots senyoros!– que domina la forma actual del discurs de l'odi, és un de sol, té color blanc i genera tota l'estona disjuntives. Fa joc amb la nostra criança messiànica de necessitar salvadors i tenir villains determinats socialment. Tanmateix, existeix molt més, més sentiments, més diversitats, més i amb matisos diferents.

Ser del sud del planeta m'ha permès créixer amb tots aquests villains, els seus superherois, però també amb altres relats, amplis, on no existia un bo i un dolent, hi havia condicions de ser i estar que motivaven les decisions, això era el motor de l'aventura.

La nova idea/projecte de l'*Estat Nació* crea la maquinària homogeneïtzadora del desig, del somni d'èxit, de l'arquetip dels sentiments. De sobte totis hem de néixer, créixer, reproduir-nos i sentir d'una determinada manera establerta.

Recordem que això és nou, que els desitjos van canviant, però que existeix un model d'idea/projecte que intenta tancar-los dins una recepta.

Com a part de la natura, els/les humans som éssers adaptables, tenim necessitats diverses i depenem de les condicions. Homogeneïtzar aquestes condicions ens fa tenir problemes greus de salut mental –per no començar amb la llista–, ens separa de la natura i de la seva diversitat. L'odi és una construcció, per tant un sentiment construït al qual jo desitjo donar forma des de diversos llocs, donar-li espai. Davant del «discurs d'odi», actualment és fonamental reconèixer que existeixen molts més tipus d'odis que l'odi blanc discriminador (l'odi de la por).

Existeix l'odi que encén foc amb la mirada.

L'odi que permet parlar, l'odi que treu la ràbia, l'odi que fa de la vida un espai.

Ser migrant em recorda constantment la meva condició de mestissa, de no ser d'un costat, i de no ser de l'altre. Que ser és un instrument de l'homogeneïtzació del projecte capitalista.

De no tenir idioma, però haver-me'n apropiat un per imposició.

Tenir el territori lluny. I aprendre constantment a buscar comuns en els quals habito per sentir-me connectada a la terra, als animals i a les persones.

Tenir amigues com a família a distància, anar teixint xarxes de cures, sentir una comunitat lluny. I aprendre a fer comunitat a prop.

Migrar és un procés on s'hi posa moltíssima energia. Hi poses ganes a ser tu mateixa, a trobar què és això; a lidiar amb els xocs culturals, amb les expectatives. És la meva millor versió, autoconstruïda per la fortalesa de tenir dret a moure'm, a buscar, a riure, a crear, a estimar; i sí, per què no, a odiar.

Suposo que va ser el dol migratori. Aquests dos últims anys he sentit com un pes: queia el silenci de la violència colonial sense parlar-ne, sense acceptar-la: l'absurda sensació i

violència del racisme que, cada vegada que surto al carrer, em posa sota la mira. Penso que moltes vegades no és conscient. Cada vegada que parlo, escolto, camino, respiro.

Malgrat el meu *white passing*, si abans era estranya i diferent entre gent estranya i diferent –blanca-mestissa–, aquí –a Europa– sempre soc llegida com a estranya i diferent. El meu ésser, en essència, és recordat per la seva diferència, constantment. És una manera com han estat socialitzades les persones que habiten aquest continent i les seves noves generacions. Això no és un problema en si mateix, això és una condició en la qual em desenvolupo. Així, em cal ajuntar-me amb otrxs com jo, que m'entenguin una mica més, que parlem des d'un lloc comú. Aquí ressona:

«Tota organització col·lectiva és potencialment política»
Yásnaya A. Gil[12]

L'odi és un sentiment que no parteix de voler controlar, és un lloc que s'habita. Habitar-lo amb altres persones ens fa properxs, carrega menys culpa de manera col·lectiva, ens ajuda a reconèixer-nos, a ser còmplices per a la pròpia supervivència i salut mental. L'odi del sud és un poder que creix des de l'arrel per incomodar i col·locar preguntes al centre.

Aquestes preguntes constants al voltant de l'existència i la construcció política ens fan falta en el món capitalista-cishetero-blanc-patriarcal.

Una de les grans aportacions del feminisme a la meva vida va ser el concepte «allò personal és polític», perquè deixa clar que lxs individus prenen decisions polítiques i no només ètiques cada dia. D'aquesta manera es construeix el poder col·lectiu. El poder d'odiar cada dia, l'exercici d'odiar, és un fer polític que ens permet delimitar i somiar formes de reparació. No és casualitat que existeixi un moment històric on persones del sud que viuen pertot arreu (migrants, pobles

[12] ***Yásnaya A. Gil***
Agafat de videoconferència al Club de Lectura Antirracista Sudakasa, 25 de febrero, 2025.

originaris, habitants de la majoria global) es troben reescrivint la història. Em pregunto: reescriure la història és una forma de reparació del violent sistema colonial? Ens allibera?

Allò personal és polític = l'odi és polític
On posem odi és polític = l'odi és personal

No importa gaire si aconsegueix el seu objectiu, necessitem creure més en els exercicis que en els resultats; en el procés que implica prendre prestades parts de la història per fer-ne d'altres. Així vaig prendre prestat l'odi de Marvel i li vaig donar la volta.

«There is a psychological phenomenon that consists in the belief that the world will open to the extent to which frontiers are broken down».
Frantz Fanon[13]

1.7.2

L'espera eterna o línia imaginària

Això va sobre les fronteres i les institucions detestables que s'encarreguen de posar problemes, com ara Estrangeria. Obviament, enmig de l'odi no podia deixar d'esmentar un dels personatges protagonistes del joc *Estat nació*. Odio Estrangeria. Qui hi treballa? Per què i com esculls treballar en un lloc així?

Tot és estrès.

Papers, vides en joc.

Em preparo, reviso per segona vegada que he guardat en ordre tots els papers.

Migrar és per sempre.

Proyecto Todo por la praxis. 2025.

[13] ***Traducción:*** *«Existeix un fenomen psicològic que consisteix en la creença que el món s'obrirà en la mesura en què es trenquin les fronteres». Fanon, F. (1967). Black skin, white masks (obra original publicada en 1952).*

Guardo a la motxilla tot de manera que pugui fer el tràmit tan aviat com sigui possible. L'oficina d'Estrangeria possiblement sigui l'espai on aplico tots els codis d'adaptabilitat que hagi desenvolupat a Europa. Allà he de representar la blanqueta, és a dir: el bon comportament, les maneres en seure, en respirar. La meva ment pensa coses absurdes que són llenguatge corporal.

Porto un llibre –em dic a mi mateixa–, alguna cosa que denoti que soc intel·lectual. Alguna cosa que eviti que m'avorreixi a la cua. Alguna cosa per a l'ansietat. Arribo a l'oficina. No hi ha gaires persones, la llum és gairebé nul·la. Em diuen coses incomprensibles, no estic segura de si em suspenen o m'aproven. Surto marejada dels nervis. Tota la meva vida, tots els meus plans, poden canviar de la nit al dia. Ningú no està preparada per afrontar que la seva vida és il·legal, que no està acceptada.

Ningú no està preparada per als rebutjos que corresponen al territori on habita. Els rebutjos són físics. Els rebutjos d'Estrangeria són estructurals. Se senten al cos de la injustícia, perquè al capdavall, en algun lloc de l'inconscient, sé que l'*Estat nació* és una invenció útil per al capital, un símbol d'allò que creiem col·lectivament com a ordre, però que pot canviar. Un concepte que es relega a uns senyoros. Sé que és una ficció enmig de la no-ficció, de manera que els rebutjos dins d'aquesta ficció àmplia són més durs, ataquen allò essencial. És com el menyspreu que sentia al pati de l'escola, quan jugava a futbol i no em seleccionaven. És fonamental per a l'autoestima, toca zones molt complexes dels teixits neuronals.

No poder veure la teva família.
No poder sortir del territori.
No poder treballar.
No.
No.
No.

Aquests *no* s'acumulen al cos amb el pas dels dies. Fan venir ganes de ser com Shakira per cridar-li coses lletges, compondre una cançó. Però soc davant d'una senyora a la sala de policia, rebent els meus documents, i l'única cosa que queda per fer és posar-me seriosa, dir-ho tot correctament. Controlar els gestos de la cara.

Va ser allà que em vaig odiar profundament, però vaig odiar encara més l'*Estat Nació* fictici que va inventar aquestes fronteres, que va disposar aquestes normes i que fa no gaire més de 500 anys va decidir posar regles al joc. Tot sona absurd simplificat així; ho és encara més amb cada minut, amb cada tràmit que cal invertir per poder transitar lliurement, per ser considerada una persona digna, perquè m'acceptin tal com soc, qui soc, perquè també és la meva terra; i perquè els motius diversos i legítims es van acumulant a la dermis per migrar.

Perquè jo, una mestissa,
surto contínuament d'una cultura
per entrar en una altra,
com que soc en totes les cultures alhora,
ànima entre dos mons, tres, quatre,
em brunzeix el cap amb allò contradictori.
Estic nordejada per totes les veus que em parlen simultàniament.

«...la mestissa pateix una lluita de carn, una lluita de fronteres, una lluita interior».

Gloria Anzaldúa[14]

La nova mestissa que es troba en creació constant no pot ser rígida. «La rigidesa significa la mort», diu Anzaldúa; «només mantenint-se flexible pot la mestissa expandir la psique horitzontalment i verticalment». Aborda aquest pensament desenvolupant una tolerància cap a les contradiccions, cap a l'ambigüitat. Posseeix una personalitat plural, opera en un mode pluralista –res no es descarta–; el bo, el dolent i el lleig, res no es rebutja, res no s'abandona. A més, diu: «el tercer element és una nova consciència –una consciència mestissa– i, encara que és una font de dolor intens, la seva energia prové d'un moviment continu de creació que trenca constantment l'aspecte unitari de cada nou paradigma».

És a dir, l'odi de la nova mestissa, la seva existència i exercici de sentir, és en si mateix un atemptat contra l'Estat Nació, és la diversitat ecosistèmica presentant-se en formes, perquè tenim la capacitat d'imaginar.

[14] ***Anzaldúa, G. E. (2016).***
Borderlands/La Frontera: La nueva mestiza (obra original publicada el 1987).

«Res no succeeix en el món "real" si no succeeix primer en les imatges dins de la nostra ment».

Gloria Anzaldúa[15]

Ecotone. 2022, Dir.: Enar de Dios Rodríguez

Els éssers que admiro transiten lliurement perquè els éssers que estimo no poden fer-ho.

[15] ***Anzaldúa, G. E. (2016).***
Borderlands/La Frontera: La nueva mestiza.

«Tots aquests moviments s'aconsegueixen en sis etapes, i la setena porta el retorn».

I Ching.

1.7.3

Els pilars de casa teva

El dia que vaig saber que migraria va néixer en mi la fortalesa; tenia moltes certeses, però sobretot tenia energia i ganes de fer-me jo mateixa un espai per cuidar-me, per canviar les meves condicions, per incomodar-me i donar-me l'oportunitat de provar la capacitat traductora entre diversos mons. Mai no vaig pensar que seria el procés que és migrar. Tenia diverses violències travessades al pit. Dues mortes i un mort que m'acompanyen; i un lloc on sempre soc part i estranya.

Vaig agafar l'I Ching i li vaig preguntar sobre el futur, sobre els meus somnis, i l'I Ching em va respondre:

7777.

El retorn. El meu retorn a mi mateixa.

Sento que sis vides han passat per aquest cos quan penso en el passat i en migrar com una manera d'habitar el món. De col·locar la meva identitat en un lloc visible i invisible per a mi mateixa. Migrar m'ha permès incomodar-me de tal manera que reafirmar-me en la meva construcció identitària és sempre un lloc d'enunciació política.

El racisme estructural que el capital va implementar fa tres segles és una eina brillant, la seva implementació els va sortir molt bé; posar-lo sobre la taula és possiblement una de les sensacions més estranyes que he tingut. Una mica com quan t'autocensureseres

perquè en parlar ja ets estranya; o quan veus com els ulls t'escruten completament perquè no saben d'on ets. El teu cabell et delata. Hi ha una part del no pertànyer que és molt divertida i una altra (més gran) molt cansada, i en aquest cansament habita l'odi.

En escoltar Karen Balad i la seva explicació sobre les realitats multitemps sembla recent el *descobriment* de les dimensions temporals per a la ciència occidental, allò que és una quotidianitat per a qui vivim en diversos fusos horaris cada dia. Ser migrant del sud és viure constantment en els multitemps del més enllà, del més ençà. Som el mix d'una cinta fent forward constant sense entendre-ho del tot tot.

«The past is not the past»

Kared Barad[16]

Quan ets a l'altra banda de l'oceà, de sobte allò que coneixies com un horari establert canvia; l'obvietat que la terra és rodona té més sentit, el món també es mou. L'hora, el fus horari amb les seves sumes i restes d'hores, esdevenen formes de relacionar-nos amb els nostres éssers estimats, de treballar.

A vegades sento un odi profund en diferit.

Vivim dues vegades realitats, les d'allà i les d'aquí, dues vegades el meu esmorzar i el de les meves amigues. Dues o més vegades el despertar d'algú que t'envia un àudio i ofereix una nota de veu acompanyant el començament del dia. Això no és dolent, és la naturalesa de la terra rodona; però fa de les nostres sensorialitats migrants plàstiques una cosa modificable, adaptable. De sobte, odiar de manera diversa pot ser més entenedor per a qui no hem crescut amb el dogma del temps únic i superior.

[16] ***Barad, K. (2025).*** *Ecología de la nada. [Conferència].*

La imaginación radical (carnavales de resistencia). 2004, Dir.: Marcelo Expósito.

«Segons la física quàntica, no existeix EL FUTUR; el futur està desfet. Per tant, la física quàntica qüestiona el determinisme de la física newtoniana, segons el qual el futur segueix una línia recta des del passat, cosa que dona suport a les idees imperialistes d'homogeneïtzació… [...] La física quàntica obre espais radicals per explorar les possibilitats de canvi dins dels sistemes hegemònics de dominació. En aspectes importants, els seus imaginaris polítics radicals s'uneixen a l'afrofuturisme i al coneixement indígena».

Karen Barad[17]

[17] ***Barad, K. (2016).*** *Tiempos turbulentos, deshaciendo el futuro [Conferència].*

Ejercicio de apreciación del viaje en el tiempo:

1 Col·loca el teu cos en un seient, la planta dels peus ha d'estar tocant el terra.

2 Tanca els ulls. Estreny fort les parpelles per tancar-los.

Cada dia m'assec i viatjo en el temps.

És cansat, estic cansada.

3 En aquesta postura, imagina primer un rierol petit que fa molt soroll. Els arbres i arbustos del seu voltant sonen amb el vent, aquest vent comença suau i va agafant força.

4 Puja al vent, ves-te'n amb el vent.

5 El corrent de vent va entre suau i lent però transita entre molts fusos horaris.

6 Recorda: quina hora era quan et vas asseure?

7 Suma-hi 7 hores, ets a les Filipines, el dia s'acaba, l'últim que vols és rebre missatges de feina.

8 Resta-n'hi 7 hores. Ets a l'Equador, a Quito, als Andes. Comença el dia, possiblement. Et despertes i veus una pantalla de mòbil.

Ara pots repetir l'exercici i donar-li un sentit odiant.

9 Recorda mantenir els ulls tancats, imaginar que amb el vent fort transites aquests llocs.

Tanca els ulls i imagina l'odi en aquests altres territoris.

Aquests són diversos odis. Ho són.

10 Obre els ulls.

Un dels supòsits de la colonització és que no existeix res buit o sol. A partir d'aquest supòsit s'ha creat un sistema que no deixa espai a la imaginació, al silenci i, encara menys, a la fabulació.

K. Barad, amb la seva legitimitat, diu: «coexisteixen totes les històries»[18], de manera que el temps s'obre pas. El meu odi és una fabulació crítica[19], imagino diverses escenes on estic odiant intensament. Vull que explotin els ulls que em jutgen, em minimitzen, em cosifiquen, i m'adoctrinen en la blanquitud.

L'*Estat Nació* homogeneïtzador pretén fer de les persones una sola cosa, una barreja on la forma dominant sigui el desig de blanquitud i tot allò que això implica. La diversitat de sentirs, el que és diferent, està prohibit, perquè ens recorda que la natura és part de nosotrxs i, per tant, que som cultures diferents convivint en un procés de canvi constant.

«En els racismes contemporanis, no hi ha lloc per a la "diferència". Aquelles persones que són "diferents" són perpètuament incompatibles amb la nació».

Grada Kilomba[20]

Grada Kilomba explica el racisme com a mecanisme de dominació, i com el concepte ha anat mutant en el vocabulari per encaixar en una cultura contemporània que va passar de ser biologicista a ser líquida. Planteja el canvi de la idea de la «superioritat racial» a la de «diferències culturals». El que oblida el racisme és que aquestes cultures diverses que habiten els diferents espais contemporanis no només representen l'*estranger*, sinó que existeixen diverses cultures i formes d'habitar-les des d'èpoques mil·lenàries. El projecte modern d'homogeneïtzació cultural té aquest perill: fer-nos creure que hi ha una recepta per a tot, una forma, un sentiment i una sola identitat legítima.

[18] ***Barad, K. (2016).***
Tiempos turbulentos, deshaciendo el futuro

[19] ***Fabulación crítica***
és un concepte utiltizat i posat en pràctica per la directora de cinema Johanné Gómez.

[20] ***Kilomba, G. (2008).***
Memorias de la plantación. Episodios de racismo cotidiano.

Sugar island. 2023, Dir.: Johanné Gómez

La meva sensació d'odi es transmuta, potser qui llegeixi això dirà que no és odi, però recordo que aquest és el meu odi i és odi per a mi. És redefinir l'odi tantes vegades com sigui necessari perquè no se senti aliè, sinó propi. És el desig de fer-lo propi per fer-lo polític, per mastegar-lo.

Vida

He trigat molt a adonar-me'n.
Tinc gravada la ràbia profunda
de les meves àvies
tinc la indignació a flor de pell,
i la imaginació exercitada.
Puc riure profundament
plorar amb sentit
menjar amb plaer
Puc cridar quan l'esperança està perduda
i ajudar a buscar-la
soc contradicció a pols
i melancolia en olor.
Faig tot això i més,
perquè és minúscul,
i en el que és petit es mou la vida.

1.7.4

Odis o Oh, Déu!

Quan dic que «l'odi és una imatge», el primer que penso és que l'odi, o els odis, poden tenir moltes formes de representació en la seva diversitat.

Imagino tenir superpoders i, davant de comentaris racistes, poder repartir paparres que xuclin a poc a poc la sang de qui es creu legítim per opinar sobre la identitat de l'altre. Escenes, gairebé de Hollywood, apareixen en el meu arsenal d'imaginació justiciera. Tanmateix, de vegades estic conversant amb algú i veig aproximar-se el comentari desinformat i *impensant* i l'escolto, he d'escoltar-lo. S'activa l'odi i em fa moltíssima mandra la baralla, l'educació. De vegades tinc temps, tinc energia per discutir, debatre i parlar; d'altres només habito l'odi, habito aquest lloc de la indignació i la ràbia, habito l'odi, habito les possibilitats que una mosca li entri per la boca i li piqui les cordes vocals.

És habitual enfrontar-se a aquest tipus de pensament –de pulsions moltes vegades irresponsables– si el medi on vius t'educa per a això. La gran tristesa del progressisme és crear persones seguidores dels preceptes de l'*Estat Nació* i no lliures pensadores, crítiques amb ell mateix. Sé que moltes persones no són *dolentes* per dir barbaritats racistes, sexistes, masclistes, colonialistes. No són *dolentes*, les dicotomies Disney les deixo per a l'amor romàntic. El problema és que es creuen legítimes; amb el dret a dir i fer segons el seu model de vida. Sentencien fàcilment la teva existència i en aquest procedir hi ha una violència que alimenta el sistema discriminatori en què vivim.

Odiar és de les poques coses que puc fer. Habitar-ho em fa reconèixer-me viva.

Si deixo de sentir odi, aleshores és possible que deixi de sentir, que estigui d'alguna manera adormida. T'adorms tota la nit sobre el braç esquerre i amb la mà sota tot el pes del cos, en despertar la mà està adormida, no respon al cervell, a poc a poc hi ha un formigueig i amb el temps unes rampes. Així és la sensació quan no pots odiar, no t'ho permets. És més que censura, és impertinència.

Llista d'odis

- ☐ Odio ser una quota racialitzada.
- ☐ Odio quan la gent parla molt fort.
- ☐ Odio quan ploro de ràbia en públic.
- ☐ Odio sentir-me ignorada.
- ☐ Odio tenir por de la policia.
- ☐ Odio passar per migració.
- ☐ Odio l'olor de les escombraries llençades al carrer.
- ☐ Odio la manca d'empatia.
- ☐ Odio ser l'única racialitzada d'un grup.
- ☐ Odio les polítiques migratòries.
- ☐ Odio les fronteres.
- ☐ Odio el colonialisme instal·lat en mi.
- ☐ Odio el colonialisme instal·lat en tu.
- ☐ Odio la gent que menja molt de pressa.
- ☐ Odio veure notícies a la tele.
- ☐ Odio la tristesa profunda.
- ☐ Odio els senyors blancs amb poder econòmic.
- ☐ Odio el genocidi d'Israel.
- ☐ Odio sentir-me impotent.
- ☐ Odio la manera com ens menteix el sistema patriarcal.
- ☐ Odio haver d'educar a d'altris.
- ☐ Odio els militars.
- ☐ Odio les classificacions teòriques de l'odi.
- ☐ Odio l'odi blanc.
- ☐ Odio odiar sense ganes
- ☐ Odio des de l'estómac
- ☐ Odio amb les mans
- ☐ Odio les mirades sobre el meu cos.
- ☐ Odio que donin coses per fetes, els supòsits.
- ☐ Odio allò homogeni.
- ☐ Odio que la gent vagi vestida de blanc.
- ☐ Odio els discursos hispanistes.
- ☐ Odio les persones que creuen el rei d'Espanya
- ☐ Odio veure l'ús de la força policial.
- ☐ Odio les fotos de famílies rosses d'ulls blaus a les publicitats.

pas 1

Si et reconeixes en un o més, ves-los marcant.

pas 2

Uneix els punts o odis que has marcat amb línies.

pas 3

Observa com es forma el mandala d'odis.

colonialisme i decolonialitat # odi # cine # migració

1.7.5 Les micropolítiques del sud i la possibilitat de cremar-ho tot

No estic segura si és perquè m'acosto als quaranta, o seran les múltiples vides d'aquesta migrant sureña (sudaka); però el panorama polític sembla cada vegada més clar, s'obre davant meu en cada notícia, frase o imatge que veig. Llegir les versions de la història sempre m'ha fet pensar en el futur, qüestionar-lo; la història mai no m'ha resultat un passat, és un ara constant.

L'any 2019 una col·lisió[21] global va tenir lloc. No va ser tan sols un somni, hi vaig ser. Ho explico com un odi que va arribar al seu límit i va esclatar. Diverses parts del planeta es van desfermar de l'ordre colonial-racial-capitalista-patriarcal a Amèrica Llatina. L'Equador, com sempre, és un silenciós epicentre de la memòria occidental andina.

«En aquests aixecaments s'experimenten altres maneres d'existència, autogestives i autònomes en relació amb l'Estat democràtic de dret, generant així altres maneres de pensar i actuar la governabilitat. El seu principal impuls és l'activació, en el present, de perspectives micropolítiques de relació amb la vida vinculades a les ancestralitats afrodiàsporiques i indígenes».

Suely Rolnik[22]

[21] ***Colisión***
es refereix a l'impacte entre un i més objectes que es troben en moviment.

[22] ***Rolnik, S. (2023).***
Antropofàgia Zombi. Amb «aquests aixecaments» la filòsofa fa referència als aixecaments de la gent i indígenes en diferents parts del sud del planeta.

La meva professora d'història de l'escola, Totoles, deia: «la història és una espiral, mai lineal». Des d'aleshores no he fet més que comprovar una vegada i una altra aquesta certesa. Sense saber-ho, aquest va ser el primer aprenentatge fora del sistema lineal capitalista que rebria. Els ulls amb què veuria el món. I des d'allà vaig fent connexions que no s'aturen. Perquè la història és un fractal, igual que la vida: És.

El següent gran aprenentatge té a veure amb allò que vaig rebre durant l'Aturada Indígena del 2019, un moment èpic en la vida de qui hem estat socialitzadxs en la blanquitud criolla mestissa de les colònies del sud. I, com no podia ser d'una altra manera, vaig néixer en una família que va tenir el somni del progressisme. Em van educar per saber els noms de dirigents indígenes i la història sagnant d'un país andí explotat a tots els nivells durant les colònies i fins ara pel que s'anomena *progrés modern*.

Jo somiava veure una revolta indígena com la que van dur a terme Tránsito Amaguaña o Dolores Cacuango[23]. Jo volia sentir això, i a la meva persona socialitzada com a blanca-mestissa se li va complir el somni 100 anys després. Sense massa romantització, l'aturada va ser violenta; els policies, militars i algunes persones —sobretot infiltrades— van portar la tensió fins al límit de l'explosió, així havia de ser. Tanmateix, aquesta no és la violència a la qual em vull referir; l'aturada va ser violenta perquè va posar en evidència el racisme, la xenofòbia, l'homofòbia, el classisme i el masclisme de totes, absolutament totes les persones.

Totes aquestes paraules van encarnar de cop un lloc a les nostres vides. Els conceptes que poden trigar anys a entendre's es van fer reals i palpables. Vam sentir aquest pes que ens obligava a prendre posició, a mirar-se, a mirar-nos a nosaltres, nosaltres, nosaltris. A reconèixer la dignitat o negar-la.

Va ser potser el moment més clar a nivell d'organització política que he tingut a la meva vida.
Va ser un poema.
Va ser una desil·lusió.
Va ser odi.
Va ser i és: vida i mort.

[23] ***Dolores Cacuango (1881-1971) i Trànsit Amaguaña (1909-2009)***
són dues dones dirigents indígenes que van lluitar pels drets indígenes a la vida digna i la revolució agrària a l'Equador.

Les famílies es van dividir, les amistats es van reforçar o separar, la vida no podia continuar perquè la desigualtat es feia visible de cara. I, tanmateix, les fòbies hi van tenir un paper important. Les FÒBIES amb totes les seves lletres.

Posicionar-se, organitzar-se i escoltar van ser tres verbs que es van exercitar amb contundència. Nou dies va durar l'acció directa, els seus impactes són més grans. La diferència entre por i odi va quedar clarament marcada en aquest esdeveniment. Crec que moltes persones teníem por i que la por al canvi va prendre l'estructura de racisme i xenofòbia lliurada per la colonització.

L'Equador és un país petit andí que es troba situat al territori d'Abya Yala, a la zona on hi ha la major explosió de la serralada dels Andes, és a dir, on hi ha més muntanyes, pendents i volcans. Les persones equatorianes som volcàniques i això és una part de la nostra identitat influïda per la geografia. En aquest país, on existeix una constitució plurinacional, conviuen diverses cultures. Tanmateix, la colònia i el capitalisme modern, amb els seus projectes d'expansió, van anar intentant dividir i eliminar les identitats que hi ha en aquest territori.

El 2019, després de l'Aturada Indígena Nacional, a l'Equador es va fer un cens poblacional que va aportar una dada interessant: una gran part de la població que abans no s'identificava amb les seves arrels indígenes va començar a fer-ho. *De sobte*, la població indígena va créixer en la seva autoreferència, cosa que no només va permetre que sortissin a la llum identitats, històries i col·lectius culturals i polítics de les diferents nacionalitats indígenes que reivindiquen el seu dret a una vida digna; sinó que va posar en escac la blanquitud i el model globalitzador modern colonial-racial-capitalista-patriarcal fins a un punt que la crisi va ser innegable.

A l'inici d'aquesta experiència hi va haver un moment, un succés que torno a mirar i on va succeir la màgia. Érem dins l'àgora de la Casa de la Cultura (un espai gran, com una sala de concerts, que va ser creat per democratitzar l'accés a la cultura als anys 50), i arribaven a la capital equatoriana persones de diferents llocs del país per lluitar per la causa, demanar al govern nacional que no explotés més els recursos naturals i que prengués mesures bàsiques per a una vida digna. Entre les reclamacions hi havia la de «no signar els acords amb el Fons Monetari Internacional» —acords força

força dispars per anomenar-se *acords*; més aviat atracaments o explotació consensuada—. Enmig de tot això queia la nit; jo m'estava preparant per tornar a casa, havia fet una mica de tot als centres d'acopi i els gasos lacrimògens ja començaven a fer efecte. Un grup de dones indígenes provinents de diferents territoris amazònics van pujar a l'escenari, les vaig veure passar, eren àgils i semblaven decidides. Es movien com una sola cèl·lula. Una d'elles va agafar el micròfon i va dir: «Hem arribat, som aquí». Es va fer silenci a tota l'àgora, la gent va deixar de fer el que estava fent i es va anar acostant a l'escenari. Ella va continuar amb les seves paraules: **«Som el jaguar i la serp. Són aquí. És la selva que ve a la ciutat».**

Tot es va omplir de silenci, del silenci de l'orgull, del silenci de l'honor. Després, aplaudiments, joia i nervis. Se sentia com si realment qui hi era no fossin humanes, sinó una mediació propera amb les criatures sagrades de l'Amazònia, amb la selva i la seva profunditat. Paraules tan simples i tan plenes. Res no va tornar a ser igual a partir d'allà. Vaig entendre què passa quan la ciutat és visitada per presències més que humanes, quan el poder del col·lectiu és tan ampli que l'individu perd importància. Vaig entendre que estava presenciant la fi d'una manera de pensar en mi, en altrxs. Això va ser micropolítica, la micropolítica de la representació de la vida.

Exercitar la dignitat hauria de ser una pràctica de cada dia. L'esperança i la dignitat són exercicis.

Un segon moment va ser a la marxa de les dones. Les dones indígenes van demanar que les blanques mestisses es posessin al darrere, va ser molt poderós veure aquelles dones històricament discriminades per un imperi colonial i racista. Van posar la seva dignitat al centre demanant un pas enrere a totes les persones que han estat socialitzades en el privilegi de la blanquitud. Elles serien la seva pròpia veu, elles serien la seva cara, elles serien les dirigentes; elles van ser les que van marcar el camí.

Aquells dies les cuines comunitàries, les assemblees, els carrers presos, els llits comunals, els torns de cures, la relació entre persones desconegudes, tot una mica: va ser l'experiència/acció/exemple de fer possible un altre sistema. Va ser una mica la comunalitat. Va ser un altre sistema, un que funcionava de manera cel·lular per un motiu. Va ser una espurna.

Va ser la suor: poesia.
Va desfermar la por i va marcar les diferències.

Va ser l'entrada en el nou segle, un altre cicle on aquest país inventat entre els Andes explotats per l'altitud i les plaques tectòniques va marcar unes punxades perquè la resta de la serralada comencés a despertar. Després van venir Xile i Colòmbia, i amb aquests, altres països van imaginar canviar el trajecte regional. Soc nerd, de manera que no deixaré de recordar que el primer crit de la independència del Regne d'Espanya també va succeir a Quito fa només 200 anys. Res no és casualitat, tot és una espiral en moviment.

Els aixecaments socials són la memòria d'allò que el mainstream oblida. Moltes vegades i, en el cas equatorià —i, m'atreviria a dir, llatinoamericà—, són esclats de la indignació davant d'aquest sistema injust. Són odi direccionat. Són l'esperança d'odiar de milers d'altres maneres creatives i col·lectives.

Veig tanta gent prenent medicaments per als atacs d'ansietat i la depressió que penso que odiar, en el meu cas, ha estat un oasi. No és odi tal com s'entén en el capital, són les múltiples fabulacions de l'odiant.

En territoris on cada vegada és més complexa la demostració política, en un país on l'expressió política formal està estrictament limitada, moments com aquests, en què la gent reclama en massa l'espai públic, es converteixen en alguna cosa més que una simple protesta. Són breus fissures dins d'un sistema cada vegada més tancat. L'emoció prové de la simple idea de sortir al carrer, barrejar-se amb la multitud i expressar lliurement una opinió en veu alta, una oportunitat que, de vegades, només es presenta una vegada per cada generació.

Són breus fissures dins d'un sistema cada vegada més tancat.

Estem entrant en una nova dècada de protestes, d'explosions d'odi, de desigualtat a escala mundial i amb altres eines. Cal recordar, diu el filòsof Sa'eed Husaini (2025), «que el fracàs de la transformació no es deu a la manca de rebel·lió, sinó a l'aïllament estructural de l'Estat davant la pressió popular» [24].

[24] ***Husaini, S. (2025). 'Africa's last neoliberals', en Africa Is a Country (1).***
*Sa'*eed Husaini és un filòsof nigerià dedicat a reconstruir els arxius de les lluites prodemocràtiques i d'esquerra de Nigèria dels 40 a 90's.*

«The mass protest decade may have ended without resolution, but it left behind questions that still demand answers, solidarities that still need tending, and fires that haven't gone out».
William Shoki[25]

[25] ***Shoki, W. (2025). 'When the crowds go home', en Africa Is a Country (1).***
William Shoki és editor de Africa Is a Country, revista d'anàlisi política i pensament negre des del sud.

1.8. Ronda final: Fatality

[26] ***El concepte odi radical*** *es proposa basat en l'exercici de pensament de tendresa radical del col·lectiu La Pocha Nostra en els anys 90, que planteja la necessitat de ser críticxs i amorosxs en parts iguals, donant espai al cos i el no humà.*

La meva mare solia dir-me «radical» com a insult. Amb els anys, quan faig servir aquesta paraula, acostuma a acompanyar-me la seva imatge, la seva cara i la seva boca dient-me «radical». És estrany que, després d'un recorregut pels meus arxius de l'odi, no pugui seure i dir «odi radical» sense que m'acompanyi una imatge. Quan dic «imaginació radical» o «generositat radical» encara no m'acompanyen imatges o gestos tan específics.

Radical és el que ens falta. El gaudi radical.

Es veuen molts termes mitjans aquests dies, fins i tot per odiar de debò cal energia. Odiar amb les venes. Radical, soc molt radical. Allò transformador de l'odi és radical. Aquest arxiu d'odis és radical.

L'odi radical[26] implica l'estructura, és l'estructura. Odi endenyat a la pell. L'odi radical és molt diferent dels discursos d'odi hegemònic que són plens de copy/paste, mandra, i de deixar anar la bomba i sortir corrents. Mirar sense embrutar-se.

Els discursos d'odi només han vingut a reproduir allò dit i repetit 1589 vegades. El que és radical és la proposta, omplir-la també de cures amoroses,

«Hem de tenir el valor de ser radicalment vius, i no quedar-nos negociant la supervivència.»
Ailton Krenak[27]

L'odi radical ve amb dignitat i carregant la justícia històrica. És una possibilitat d'expansió, de no tenir por de dir allò que ens fa mal, allò que ens molesta. Trencar silencis, entendre els límits. L'odi radical és la imatge que creem quan la nostra imaginació fa justícia, crea finals diferents per a les nostres vivències i formula preguntes a través de les sensacions. No té culpa, és una necessitat contundent davant dels temps que ens mouen, és capgirar allò que ens toca profundament des del cos i, després, el cap. Amb l'inconscient i en les possibilitats de la mirada.

Cosas de Mujeres. 1978, dir.: Colectivo Cine Mujer México.

[27] ***Krenak, A. (2025).***
Futuro ancestral.

Poses tot aquest pes sobre una sola cama i, quan tantes coses pesen sobre el cos; el cos s'amorteeix, s'adorm, se sent un formigueig en tornar-se a aixecar; això no vol dir que la mobilitat no torni, només vol dir que les sensacions triguen, que se t'adorm el teixit sensible del cos. Què significa això? Fer un arxiu per defensar-se, atacar, i contraatacar. Per fer un repàs lent de les petites injustícies i justícies que tenim capacitat de gestionar dia a dia perquè el món continuï movent-se.

Fer justícia és un joc d'arxius que es recargolen, que es miren, es destrossen, s'ordenen, es desordenen, tornen a aparèixer en la mirada, en les mans. Una vegada i una altra. L'olor del dolor sobre el ciment i l'olor de la terra mullada que permet la vida.

Arxivar no és guardar fins a la fi del món o la podridura. *Fer arxiu és construir, en verb present, les sensacions que ens permeten teixir genealogies.* Les relacions es fan en cercles continus, anant en picat o a poc a poc, a poc a poc. Arxivar és vincular-se amb el risc una vegada i una altra.

Moviments inesperats. En aquest cas, amb la possibilitat de cremar-ho tot i la necessitat de posar-ho en comú com a guia.

La lingüista Yásnaya Aguilar Gil diu: «seduïts per les estructures macro també hem cregut en la impossibilitat de la seva desaparició, les hem declarat imprescindibles… Aquesta passió pel macro ens impedeix albirar altres possibilitats»[28]. El mateix hem aplicat a l'odi; creient-lo únic, uniforme, blanc, terrorífic i legítim de senyors rics amb tupè. Una cosa tan majúscula com sentir és minúscula i diversa. Sentir odi de múltiples maneres treu poder a aquells que se n'han apropiat. D'aquesta manera, imaginar amb odi radical la fi del capitalisme requereix molta força conjunta, és una manera d'estimar el món, d'habitar-lo.

Així com diu Yásnaya A. Gil, «davant dels sistemes d'opressió, les estructures minúscules són les que millor han resistit i possibilitat la vida»[29] . Proposo arxivar aquesta incomoditat que implica sentir odi per fer-la nostra intensament. Odiar de tantes maneres i profundament per transformar-ho tot de manera minúscula.

[28, 29] ***Aguilar Gil, Y. E. (2023).***
Un nosotrxs sin Estado.

Desitjo l'odi convocant el caos, i el caos cridant la creativitat per no morir d'avorriment entre històries mesiàniques, literals i lineals, entre maneres de sentir unidireccionals. L'odi com a arxiu, on la memòria no és una anècdota o un grup d'imatges de pel·lícules, sinó una infraestructura cultural que talla en la diversitat una forma de resistència, crida al relat multivers present per contrarestar l'esborrament i el genocidi.

Cada odi és *una* dada, però no des de la mirada occidental, unificada i *neutra*.

Cada odi, el teu, el meu, l'indignat, el radical i el profund, s'encén de la injustícia colonialista. Són dades que poden formar la mirada i l'inconscient col·lectiu amb un esperit que s'habita i que té la urgència de ser habitat completament.

Conjur per deixar de témer l'odi:
Vinc a posar el cor al ritme de la terra
Habitar el vent com un lloc al món
Moure'm com l'aigua
Sedimentaritzar la il·lusió
perquè el foc de l'odi envers la violència colonial afirma que «Portem l'energia de tots els mons a la sang»[30]

Estem fartes de defensar-nos, vanem a odiar!

[30] Portem l'energia de tots els mons en la sang, de Laura Arroyo, periodista migrant peruana directora del Tauler de canal Xarxa. Rierol, L. (2025). Carta

Pel·lícules

Sanjinés, J. (Director). (1977). *Llukshi Kaimanta* (*¡Fuera de aquí!*) [Pel·lícula]. Colectivo UKAMAU. Recuperat de YouTube: https://www.youtube.com/watch?v=RnZuat0m1_Q

Pisos, S. (Directora). (2017). *Buenos días España* [documental]. UAB – Máster en Teoría y Práctica del Documental Creativo. Recuperat de https://hamacaonline.net/titles/buenos-dias-espana/.

Calvo, C. (Director). (1996). *La vida de las piedras* [vídeo experimental]. Hamaca Online. Recuperat de https://www.hamacaonline.net/titles/la-vida-de-las-piedras/

Claremi, C. (Directora). (2020). *Amnesia colonial* (estupor) [documental]. Recuperat de https://hamacaonline.net/titles/amnesia-colonial-estupor/

Claremi, C. (Directora). (2020). Amnesia Colonial (avenencia) [Videoinstalación]. Recuperat de https://cargocollective.com/claremi/Amnesia-Colonial-avenencia

de Dios Rodríguez, E. (Directora). (2023). Ecotone [Video]. Hamaca. https://hamacaonline.net/titles/ecotone/

Expósito, M. (Director). (2004). *La imaginación radical (carnavales de resistencia)* [Vídeo]. Shedhalle. Recuperat d'Hamaca: https://hamacaonline.net/titles/la-imaginacion-radical-carnavales-de-resistencia/

Gómez Terrero, J. (Directora). (2024). Sugar Island [Pel·lícula]. Guasábara Cine / Tinglado Film.

Fernández, R. M. (Directora). (1978). *Cosas de mujeres* [documental]. Colectivo Cine-Mujer.

"I don't write about, I write besides"
Ocean Voung

Gràcies per donar-me la possibilitat d'escriure on sigui Gloria.

Agraïments:

A l'artista contemporània conceptual que em va fer "*Latin american explanning*".
A les meves amigues per donar-me vida i històries indignades.
A la meva família triada i a la què no tant.

Referències

Aguilar Gil, Y. E. (2023). *Un nosotrxs sin Estado*. OnA Ediciones.

Anzaldúa, G. (2016). *Borderlands/La frontera: La nueva mestiza*. Capitán Swing.

Arroyo, L. (2025). *Carta para Lucrecia Pérez.* "Les salió mal porque llevamos la energía de todos los mundos en la sangre,". Canal Red / Diario Red.

Balsom, E., & Peleg, H. (2022). *Feminist Worldmaking and the Moving Image.* MIT Press.

Barad, K. (2016, 2 de junio). *Troubling Time/s, Undoing the Future* (Tiempos turbulentos, deshaciendo el futuro) [Conferencia en vídeo]. Futures Lecture Series, Facultad de Cultura y Sociedad, Universidad de Aarhus. YouTube. Disponible en: https://www.youtube.com/watch?v=dBnOJioYNHU

Barad, K. (2025, 8 de mayo). *Ecología de la nada.* [Conferencia]. Encuentros Orotariko ekologia bat. San Sebastián-Donostia, España.

Barad, K. (2007). *Meeting the universe halfway: Quantum physics and the entanglement of matter and meaning.* Duke University Press.

Castillo Cabrera, A. (2021). *Dígalo con piedras.* Pitzilein Books.

Conrad, C. A. (2024). 'Occult poetics & (soma)tic rituals'. En M. Teran, A. Şahin, K. Robertson & P. Lerma (Eds.), *Wor(l)ding: A harvested glossary for social justice in arts education and beyond.* HumDrumPress & Meteoro Editions.

Fanon, F. (1952). *Black Skin, White Masks* (Piel negra, máscaras blancas). Grove Press.

Gómez Terrero, J. (2025, 3 de abril). *Las voces de las personas esclavizadas no existen en nuestros archivos.* El País. Disponible en: https://elpais.com/planeta-futuro/2025-04-03/johanne-gomez-terrero-directora-dominicana-el-cine-permite-hacer-que-la-gente-mire-temas-que-no-esta-mirando.htm

Husaini, S. (2025). *Africa's last neoliberals. Africa Is a Country,* (1).

Krenak, A. (2025). *Futuro ancestral.* Taurus.

Kilomba, G. (2023). *Memorias de la plantación: Episodios de racismo cotidiano.* Tinta Limón.

Rolnik, S. (2023). *Antropofagia zombi.* Hekht.

Semaan, C. (2024). *A Woman Is a School*. Slow Factory Press.

Sharpe, C. (2016). *In the Wake: On Blackness and Being. Duke University Press.*

Shoki, W. (2025, 30 de junio). *When the crowds go home*. *Africa Is a Country* (1). Disponible en: https://africasacountry.com/2025/06/when-the-crowds-go-home

Soto Calderón, A. (2023). Marie-José Mondzain: "El cine es aquello que alimentó de manera decisiva la construcción de un pensamiento crítico acerca de las imágenes". laFuga. Disponible en: https://www.lafuga.cl/marie-jose-mondzain/1171

Vuong, O. (2025, 3 de mayo). *Poet Ocean Vuong on Suffering, Kindness and Stepping Back From Abyss [podcast]*. The Interview.

EL ODIO ES UNA

EL ODIO
ES UNA

EL ODIO

INDIGNADO

colonialisme i decolonialitat # odi # cine # migració

VÍDEOS DEL ARCHIVO HAMACA MENCIONADOS /

[BUENOS DÍAS ESPAÑA]
Sara Pisos

Producció: 2017
Duració: 29 mins
Idiomes: Espanyol
Subtítols: Anglès

[LA VIDA DE LAS PIEDRAS]
Clemente Calvo

Producció: 1996
Duració: 4 mins
Idiomes: Espanyol

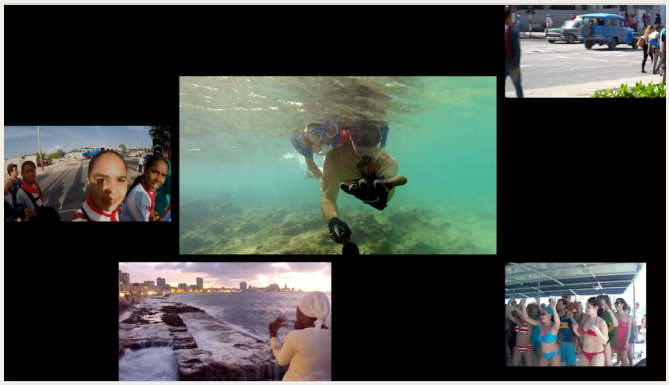
[AMNESIA COLONIAL (ESTUPOR)]
Claudia Claremi

Producció: 2020
Duració: 12 mins

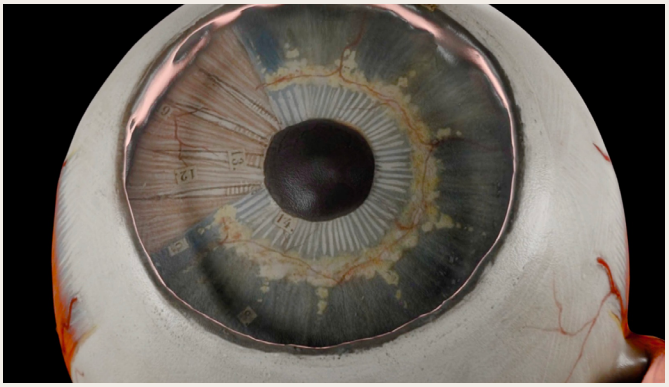
[AMNESIA COLONIAL (AVENECIA)]
Claudia Claremi

Producció: 2020
Duració: 11 mins
Idiomas: Espanyol - Anglès - Italià

[ECOTONE]
Enar de Dios Rodríguez

Producció: 2022
Duració: 27 mins
Idiomes: Anglès
Subtítols: Alemany - Espanyol - Francès - Anglès

[LA IMAGINACIÓN RADICAL (CARNAVALES DE RESISTENCIA)]
Marcelo Expósito

Producció: 2004
Duració: 1 h
Idiomes: Espanyol - Anglès
Subtítols: Espanyol - Anglès

Publicacions futures ——————→

07 ***Hidrodelia*** / Marta Echaves
HAMACA INVESTIGA

←—————— Publicacions prèvies

01 *Estudis raros* / Núria Gómez Gabriel
HAMACA INVESTIGA: Video-t

02 *Fer arxiu per habitar el gest* / Milagros Valerio
HAMACA INVESTIGA: ALUMNI EQZE

Conflicte no és el mateix que abús / Laura Macaya y Hamaca
HAMACA INVESTIGA

informe a una plataforma / Karl Moubarak, Jara Rocha y Femke Snelting
HAMACA INVESTIGA

03 *De la guerra (notas al pie para el momento presente)* / Marla Jacarilla
HAMACA INVESTIGA: Video-t

04 *Una revisió taxonòmica des dels col·lectius queer, LGTBIQA+ i transfeministes. Creació d' un glosari* / Julia Cortegana
HAMACA INVESTIGA: ALUMNI EQZE

Escuelita para Boomers: pautas para un proyecto de educación invertida sobre salud mental y justicia ecosocial en Vallecas (ES) y San Siro (IT) / Hamaca, Kinab i Locus*
HAMACA RECURSOS D' APRENENTATGE

05 *En la sombra está mi mano: sobre el gesto subjetivo en el arte de archivar* / Sandra García Bueno
HAMACA INVESTIGA: ALUMNI EQZE

HAMACA

Barcelona (Hangar)
Madrid (Usera)

Amb el suport de /

Generalitat de Catalunya
Ajuntament de Barcelona
Ministerio de Cultura

HAMACA
plataforma de audiovisual experimental